

Alma RAGAUSKAITĖ
Lietuvių kalbos institutas, Vilnius

XVI A. II PUSĖS KAUNO MIESTIEČIŲ LIETUVIŠKOS KILMĖS ASMENVARDŽIAI

Lietuvos miestiečių asmenvardžiai jau yra tirti. Pirmiausia minėtina Z. Zinkevičiaus monografija „Lietuvių antroponimika“, kurioje analizuojami Vilniaus šv. Jono bažnyčios 1602–1615 m. santuokų bei 1611–1616 m. krikšto registracijos knygų antroponimai, ir keletas jo straipsnių (Zinkevičius 1973: 17–19; 1974a: 136–143; 1974b: 78–85; 1977; 1980: 151–156). Autorius išsamiai aptarė vilniečių asmenvardžių kilmę, darybą, analizavo kai kurias pavardžių formavimosi problemas.

Turint omenyje miestiečių asmenvardžių kilmės, darybos, raidos ir kt. savitumus, šių antroponimų tyrimas yra aktualus ir tęstinas.

Šio straipsnio tikslas – aptarti XVI a. Kauno miestiečių lietuviškos kilmės asmenvardžius, palyginti juos su dabartiniais lietuvių vardais bei pavardėmis. Svarbu buvo nustatyti, kiek ir kokių asmenvardžių, vartotų XVI a., neatėjo iki mūsų dienų, t.y. šiandien nefunkcionuoja lietuvių vardyne. Be to, atrodė tikslinga pateikti šių antroponimų darybinę analizę, aptarti būdingesnius slavinimo reiškinius.

Antroponimija straipsniui rinkta iš XVI a. (1561–1565 m.¹, 1564–1569 m.², 1587–1591 m.³) Kauno vaito knygų. Tai unikalūs istorijos šaltiniai, išlikę nuo XVI a. pirmosios pusės. Šias Kauno vaito knygas rašė raštininkai lenkų ir lotynų kalbomis. Knygas sudaro vaito teisme nagrinėtų bylų įrašai⁴. Dauguma jose užrašytų asmenų yra lietuviai – tiek kauniečiai, tiek atvykėliai (Kiaupa 1988: 28).

Kauno miestiečiai kalbamuosiuose šaltiniuose įvardyti nevienodai. Dažniausiai jie užrašomi dviem asmenvardžiais, pvz.: *Woiciech Kiszkielzentis miefczanin*

¹ Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – VUBRS). F. 7. Nr. 13846.

² Ten pat. F. 7. Nr. 13844.

³ Ten pat. F. 7. Nr. 13851.

⁴ Detaliai sudarytą šių šaltinių aprašą, kuriame nurodomos žinios apie dokumento saugojimo vietą, signatūrą, knygos būklę, įrašų kalbą, teisingą lapų eilę, publikacijas žr. Kiaupa 1988: 40–45.

Kowienfj (V₃ 206)⁵, *Mikolai Pempe mieścjanin Kowienfj* (V₃ 206), *Grigał Raczułf mieścjanina Kowien(skiego)*⁶ (V₂ 168), *Maczjei żalis mieścjanin Kowienfj* (V₂ 167) ir kt.

Pasitaiko įvardijimų ir trimis asmenvardžiais, pvz.: *Sczegan Pawłowicz Dowgierdowicz Mieścjanin Kowien(ski)* (V₃ 99); *Vithczywy Jakubelis Janowicz fuxtulis mieścjanin Kowienfj* (V₂ 49) ir kt.

Svarbu aiškiai apibrėžti, kokie istorijos dokumentuose užrašyti antroponimai priskirtini Kauno miestiečiams. Analizei pasirinkti tokie šaltiniai, kuriuose pažymėta, kad kalbamasis asmuo yra miestietis. Mat dažnai bažnyčių metrikų knygos miestiečių specialia nuoroda nežymėdavo. Su šia problema, tirdamas vilniečių asmenvardžius, susidūrė Z. Zinkevičius (plg. Zinkevičius 1977: 46).

Kauno vaito knygos miestiečiai vadinami *civis*, *mieszczanin*, pvz.: *Maczjei Poiodelif mieścjanin Kowienfj* (V₂ 281), *Jakuba Sawodony mieścjanina Kowienfj* (kilm.⁷; V₃ 324), *Maczjei Odega ciwis Kowien(ski)* (V₂ 85) ir kt. Šitaip pažymėtus asmenis Z. Kiaupa vadina tikraisiais miesto piliečiais (Kiaupa 1989: 31). Jie būdavo prisiekę miestui ir galėjo dalyvauti jo valdyme.

Identifikuojant miestiečius, svarbūs aktų kalbos elementai yra garbės vardai. Kai kurie jų nurodo priklausomybę miestiečių luomui, pvz.: *spectabilis*, *godny*, *zacny*, *honoratus*, *famatus*, *ślawetny*, *circumspectus*, *providus*, *opatrzny*, *honestus*, *uczciwy*⁸.

Kauno miesto vaito knygas rašė raštininkai, kurių gimtoji kalba, matyt, buvo nelietuvių. Todėl, fiksuodami lietuviškos kilmės amenvardžius, tam tikras jų lytis jie pateikė labai nevienodai. Kai kurie antroponimai užrašyti palyginti taisyklingai, pvz.: *Dwilis* (V₁ 186)⁹, *Kapkasionis* (V₃ 185), *Krutinonis* (V₃ 39) ir kt. Tačiau daugelis kalbamųjų antroponimų įvairiai pakeisti. Tai iš dalies lėmė lingvistinės priežastys, ypač lietuvių-lenkų kalbų sąveika (plg. Antonovič 1961: 120–140). Dėl nedidelės medžiagos apimties (219 lietuviškos kilmės antroponimų) čia apsiribojama tik būdingesnių slavavimo atvejų pateikimu.

⁵ 1561–1565 m. Kauno vaito knyga žymima V₁, 1564–1569 m. – V₂, 1587–1591 m. – V₃. Visi pateikiami asmenvardžiai yra metrikuoti. Prie kiekvieno jų skliaustuose nurodytas šaltinis, šaltinio lapo numeris. Pateikiant asmenvardžius stengiamasi išlaikyti autentiškas, istorijos dokumentuose fiksuotas lytis. Paprastumo sumetimais pakeisti tik keli specifiniai rašmenys, t.y. *đ* – *d*, *ś* – *h*, *ꞥ* – *s*.

⁶ Istorijos dokumentuose užfiksuotos abreviatūros pildomos. Priešas pateikiamas skliaustuose.

⁷ Straipsnyje vartojami šie linksnių pavadinimų sutrumpinimai: *kilm.* – kilmininkas, *naud.* – naudininkas, *įnag.* – įnagininkas.

⁸ Šiems tikslams renkant medžiagą naudotasi miestiečių amata, užsiėmimą, titulų hierarchiją atspindinčia lenkiškų-lotyniškų terminų sistema (Prinke 1992: 109–120).

⁹ Trumpumo sumetimais čia pateikiami tik antrieji asmenvardžiai.

Dažniausi garsų substitucijos atvejai:

a keičiama į *o*, pvz.: **Sausagrobis* – *faufograbjā* (kilm.; V₁ 165; V₂ 254), **Sausakojis* – *ǰaufokaiǰ* (V₂ 24), **Savaduonis* – *Sowodonya* (kilm.; V₃ 122), **Sedeika* (**Sēdeika*?) – *fedejko* (V₂ 215) ir kt.

o keičiama į *a*, pvz.: **Arnydavičius* – *Orwidowicza* (kilm.; V₂ 139).

au keičiama į *ow*, pvz.: **Daugirdavičius* – *Dowgierdowicz* (V₃ 99) bei kt.

s keičiama į *š*, pvz.: **Kairys* – *Kajriǰ* (V₂ 132), **Kimeklis* – *Kimekliǰ* (V₁ 144), **Plikis* – *Plikiǰ* (V₂ 156), **Skersys* – *Skierǰiǰ* (V₂ 55), **Spalis* – *Sǰpal* (V₃ 18) ir kt.

Asmenvardžiai dažniausiai rašomi su galūnėmis, išskyrus tik pavienius atvejus, pvz.: *Gotarth* (V₂ 63), *ǰkirmont* (V₃ 118), *Skolondz* (V₃ 77), *ǰpal* (V₃ 18). Ir su galūne, ir be jos rastas tik vienas atvejis: *Lankielis* (V₃ 175) ir *Lankjel* (V₃ 222).

Asmenvardžiai, sudaryti su lietuviškomis patroniminėmis priesagomis, paprastai rašomi su galūnėmis. Tik vienas asmenvardis, turintis lietuvišką patroniminę priesagą *-ūnas*, yra užrašytas be galūnės: *Swiencziun* (V₃ 245). Be galūnių rašomi slaviškų patroniminių priesagų *-evič*, *-ovič* vediniai, pvz.: *biwǰlǰowicz* (V₃ 210), *Dwiliewicz* (V₃ 154), *Eǰthwǰlowicz* (V₁ 10) ir t.t.

Tiriamuose istorijos šaltiniuose užfiksuota 900 skirtingų asmenų¹⁰ – Kauno miestiečių – dvinarių įvardijimų. Įvertinus kilmės požiūriu jų antruosius narius, buvo išskirtos dvi asmenvardžių grupės: lietuviškos ir nelietuviškos kilmės (plg. Maciejauskienė 1997b: 108). Pirmoji grupė yra žymiai mažesnė. Joje 219 (24%) antroponimų, o antrojoje 681 (76%). Pastarojoje yra 410 (~61%) antroponimų, kilusių iš krikščioniškų vardų, 206 (30%) asmenvardžiai, kilę iš įvairių slaviškų apeliatyvų, 35 (5%) – germaniškos kilmės, 30 (4%) – neaiškios kilmės.

Straipsnyje, kaip jau buvo minėta, tiriami tik pirmosios grupės, t.y. l i e t u v i š k o s k i l m ė s, antroponimai – besiformuojančios pavardės ar jas atstojantys asmenvardžiai. Čia laikomasi V. Maciejauskienės nuomonės, kad lietuviškos kilmės asmenvardžiai yra tik tie, kurie kilę „iš genetiškai savų lietuvių kalbos žodžių“ (Maciejauskienė 1997b: 109). Pavyzdžiui, tokie yra straipsnyje pateikti atvejai: **Balčius* – *Balcziuǰ* (V₂ 1), plg. liet. *báltas*, *-à* „šviesus, kone sniego, pieno spalvos ir kt.“ (LKŽ II 609–610); **Smilgius* – *ǰmilgus* (V₁ 225), plg. liet. *smilǰius* „kieno žemėje auga vien smilgos“ (LKŽ XIII 173); **Sprindis*, **Sprindys* – *ǰprǰndzia* (kilm.; V₂ 85), plg. liet. *ǰprǰndis*, *ǰprǰndys* „matas, lygus atstumui tarp nykščio ir kurio kito piršto, išskėstų į šalis“ (LKŽ XIII 515); **Stulgis*, **Stulgys* – *ǰtulgiǰ* (V₂ 174), plg. liet. *stulgǰs* „brastinis tilvikas (*Tringa ochropus*); rėksnys“ (LKŽ XIII 1022), *stulgǰs* „pailgai apvalinas, ovalus; išdidus, išpuikęs“ (ten pat, 1022–1023) ir kt.

¹⁰ Kauno vaito knygoje esama atvejų, kai tas pats asmuo užrašytas keletą kartų. Todėl kai kada tą patį asmenį įvardijantis antrasis dvinario įvardijimo narys gali turėti variantų, plg. p. 149. Tad turėtina omenyje tam tikra skaičiavimo paklaida.

Tiriamų 219 asmenvardžių d a r y b a įvairi. Pagal ją išskirtinos dvi didesnės jų grupės: p a t r o n i m a i¹¹ ir n e p a t r o n i m i n ė s k i l m ė s a s m e n v a r d ž i a i. Pastaroji grupė žymiai gausesnė. Joje 109 (49,7%) antroponimai, pvz.: *Pawla Belzgy* (kilm.; V₃ 159), *Piotrowi Bridziu* (naud.; V₃ 159), *Jana Burny* (kilm.; V₁ 190), *pawla Jedy* (kilm.; V₁ 229), *Mikolai Trumpofj* (V₂ 60) ir kt.

Pirmojoje grupėje 67 (30,6%) p a t r o n i m a i. Dalis jų turi lietuviškas patronimines priesagas -aitis, -(i)onis, -(i)ūnas, pvz.: *Mikolaia Burbaiczja* (kilm.; V₂ 150), *Macziei Manukaiczis* (V₂ 16), *Bernot Naruŋaiczij* (V₁ 301); *Janowi Jagminonis* (naud.; V₃ 157), *Jurgia Jagwilanis* (kilm.; V₁ 77), *Pawel Jafwilanij* (V₁ 102); *Pawlowy Gniewzunowi* (naud.; V₃ 189), *Gregier Sedeikun* (V₁ 275) ir kt.

Kiti šios grupės asmenvardžiai užrašyti su slaviškomis patroniminėmis priesagomis -evič, -ovič, pvz.: *Maczieia Balŋiewiczja* (kilm.; V₂ 53), *Thomas Szpaliewicz* (V₃ 146), *Crjŋstoph Zagarewicz* (V₃ 213); *Bartholomeus Meylowicz* (V₁ 129), *Jana Narkowiczja* (kilm.; V₃ 67), *Janka Putphilophiczja* (kilm.; V₃ 136), *Jana Radwilowiczja* (kilm.; V₃ 107), *staniŋlawowi Wilbutowiczowi* (naud.; V₃ 137) ir pan.

Dalis, t.y. 43 (19,7%) tiriamų lietuviškos kilmės antroponimų – deminutyvinių priesagų -elis (-elė), -ėlis(-ėlė), -ikas, -ikis, -ulis, -utis vediniai, pvz.: *Mikas Karwielis* (V₃ 216), *Janelis Kuprelis* (V₁ 110), *Jakubelia Pilvelia* (kilm.; V₁ 120), *Pawel Wergelij* (V₂ 203); *Januŋ Kiermielis* (V₃ 224), *Jan Wawerela* (V₁ 82); *Tomasza Kruxdzika* (kilm.; V₁ 293), *Jakub Winxnikos* (V₁ 174); *Jan Winxnikisz* (V₁ 174); *Jan Skorulis* (V₁ 125, 292; V₃ 106); *Jakub Pumpuczis* (V₃ 86) ir kt. Kai kuriais atvejais šios priesagos gali turėti ir patroniminę reikšmę (Zinkevičius 1977: 238; Maciejauskienė 1991: 229; 1994: 42).

Aptariami lietuviškos kilmės miestiečių asmenvardžiai rekonstruojami iš patronimų ir iš nepatroniminės kilmės antroponimų. Atstatytosios jų lytys pažymėtos žvaigždute ir abėcėlės tvarka rašomos lietuviškai. Po to pateikiami istorijos šaltiniuose užfiksuoti asmenvardžiai, kuriais remiantis buvo atstatyta antroponimo lytis.

Rekonstruotos lytys lyginamos su „Lietuvių vardų kilmės žodyne“ (LVKŽ) bei „Lietuvių pavardžių žodyne“ (LPŽ) esančiais dabartiniais vardais bei pavardėmis. Kai kuriais atvejais palikti keli teoriškai galimi variantai. Neradus tikslių atitikmenų šių dienų vardyne, pateikiama keletas būdingesnių atitinkamos šaknies (arba kamieno) asmenvardžių.

Iš šaltiniuose užfiksuotų asmenvardžių yra rekonstruojamos lytys be patroniminių priesagų. Mat apslavintose antroponimų lytyse rašomos slaviškos patroniminės priesagos -evič ir -ovič, bet manoma, jog lietuviai gyvojoje kalboje ne vienu atveju galėjo vartoti lietuviškas patronimines priesagas (-aitis, -ėnas, -onis, -ūnas ir kt.) (plg. Maciejauskienė 1994: 25–31). Kitaip elgėsi Z. Zinkevičius

¹¹ *Patronimas* apibrėžiamas taip: „asmenvardis, su specialiomis priesagomis sudarytas iš tėvo bet kurio įvardijimo nario.“ (Maciejauskienė 1991: 16).

XVII a. pradžios vilniečių patronimus, turinčius priesagas *-evič*, *-ovič*, rekonstruodamas į asmenvardžius su priesaga *-aitis* (plg. Zinkevičius 1977: 118). Rekonstruotos lytys be patroniminių priesagų parankesnės ir todėl, kad dažnai tas pats asmuo tiriamuose šaltiniuose (kartais net tame pačiame puslapyje) gali būti įvardijamas nevienodai – vartojamos įvairios antrojo asmenvardžio lytys, pvz.: *piotr powirpanis* (V₁ 102), *piotra powirpowiczja* (kilm.; V₁ 189, 262, 289, 302; V₂ 6, 9), *piotr Powirpos* (V₂ 50); *Tomaŝ fermuxnianis* (V₁ 168, 229), *Tomaŝu fermuxniu* (naud.; V₁ 261; V₂ 97, 146), *Tomasa fermuxniewiczja* (kilm.; V₁ 305), *Tomasu fermuxniewiczju* (naud.; V₂ 134), *Tomas fermuxnianiŝ* (V₂ 177, 235), *Tomas fermuxniŝ* (V₂ 224), *Tomaŝ fermuxniewiczj* (V₁ 261) ir t.t.

Atstatant rekonstruotų dvikamienių asmenvardžių galūnes, laikomasi K. Būgos nuomonės, kad „dvikamienės pavardės lygiomis teisėmis gali turėti galūnėmis vienaskaitos vardininke ir *-as* arba *-a*, ir *-is*“ (Būga 1958: 224).

Straipsnyje vartojami antroponimikos terminai, apibrėžti bei aptarti monografijoje „Lietuvių pavardžių susidarymas“¹².

Aptariami lietuviškos kilmės asmenvardžiai suskirstyti į lietuvių senuosius dvikamienius asmenvardžius, jų trumpinius bei pastarųjų priesaginius vedinius ir pravardinius asmenvardžius (pravardes). Tokia tvarka jie ir pateikiami.

Lietuvių senieji dvikamieniai asmenvardžiai

Tarp aptariamų XVI a. Kauno miestiečių lietuviškos kilmės antroponimų 29 yra tokie, iš kurių galima rekonstruoti senuosius dvikamienius asmenvardžius. Toliau pateikiama 15 tokių rekonstrukcijų (tai sudaro 19% visų atstatytų asmenvardžių).

**Ar-vyd-as*: *Orwidowiczja* (kilm.; V₂ 139). Plg. db. v. *Ařvydas* (LVKŽ 80).

**By-vil-is*: *Biwiljys* (V₃ 7), *Biwilewiczj* (V₃ 45, 210), *Biwyljiewiczowy* (naud.; V₃ 196). Plg. db. pvd. *Bivilis*, *Bivylis*, *Bývilis* (LPŽ I 269).

**Dau-gint-as*, **Dau-gint-is*: *Daugintowiczja* (kilm.; V₁ 240). Plg. db. v. *Daūgintas* (LVKŽ 118), pvd. *Daūgintas*, *Daugiñtis* (LPŽ 469).

**Dau-gird-a*, **Dau-gird-as*: *Dowgierdowiczj* (V₂ 22). Plg. db. v. *Daūgirdas* (LVKŽ 118), pvd. *Daūgirda*, *Daūgirdas* (LPŽ I 469).

**Dau-nor-a*, **Dau-nor-as*: *Dawnaranis* (V₁ 247). Plg. db. v. *Daūnoras* (LVKŽ 122), pvd. *Daūnara*, *Daūnora*, *Daunorà*, *Daunóras*, *Daunōras* (LPŽ I 473–474).

**Eid-vil-as*: *Eydwilowiczj* (V₁ 10, 54, 86, 94), *Eydwilowiczja* (kilm.; V₁ 107). Plg. db. v. *Eīdvilas* (LVKŽ 136).

**Go-tart-as*: *Gotarth* (V₂ 23). Plg. db. v. *Gótartas* (LVKŽ 185).

**Jag-min-as*, **Jog-min-as*: *Jegminonis* (V₃ 157). Plg. db. v. *Jógminas* (LVKŽ 206), pvd. *Jāgminas*, *Jagmìnas*, *Jógminas*, *Jogmìnas* (LPŽ I 783–784, 838).

¹² Jų apžvalgą žr. p. 12–19.

***Jog-vil-as:** *Jagwilanis* (V₁ 77), *Jagwilowiczu* (naud.; V₂ 24, 87, 135), *Jagwilanif* (V₂ 129, 156), *Jagwilonia* (kilm.; V₂ 209). Plg. db. v. *Jógvilas* (LVKŽ 207).

***Mant-vil-a**, ***Mant-vil-as:** *Mantwilania* (kilm.; V₁ 77). Plg. db. v. *Mañtvilas* (LVKŽ 261), pvd. *Mañtvila*, *Mañtvilas*, *Mantvilas*, *Moñtvila* (LPŽ II 155–156, 269).

***Rad-vil-a**, ***Rad-vil-as:** *Radwilowicza* (kilm.; V₃ 107). Plg. db. v. *Rādvilas* (LVKŽ 306), pvd. *Radvilà*, *Rādvila*, *Radvylà*, *Radvilas* (LPŽ II 554).

***Skir-mant-as:** *Skirmont* (V₃ 188). Plg. db. v. *Skirmantas* (LVKŽ 333), pvd. *Skirmantas*, *Skirmantas*, *Skirmontas*, *Skirmontas* (LPŽ II 742–743).

***Taut-vil-as:** *Tauthwilanis* (V₁ 254). Plg. db. v. *Taūtvilas* (LVKŽ 345).

***Vil-but-as:** *Wilbutowiczowi* (naud.; V₃ 137). Plg. db. v. *Vilbutas* (LVKŽ 372), pvd. *Vilbutas*, *Vilbutas* (LPŽ II 1210).

***Žos-taut-as:** *Žastawtaf* (V₂ 201), *Žastawtowicz* (V₂ 245). Plg. db. v. *Žóstautas* (LVKŽ 390), pvd. *Zastautas*, *Žóstautas* (LPŽ II 1276, 1345).

Kaip matyti, pateikti senieji lietuvių dvikamieniai asmenvardžiai sudaryti bent iš poros dešimčių kamienų: *ar-*, *by-*, *but-*, *dau-*, *eid-*, *gint-*, *gird-*, *go-*, *jog-*, *mant-*, *min-*, *nor*, *rad-*, *skir-*, *tart-*, *taut-*, *vyd-*, *vil-*, *žos-*. Asmenvardžių, sudarytų su tokiais ar panašiais kamienais, esama ir kituose XVI a. istorijos šaltiniuose. Pastebėta, kad XVII–XVIII a. Kauno savivaldos institucijų dokumentuose¹³ dvikamienių asmenvardžių palaipsniui mažėja.

Lietuvių senųjų dvikamienių asmenvardžių trumpiniai bei jų priesaginiai vediniai

Šaltiniuose surasti tik 6 (7%) Kauno miestiečių antroponimai, kuriuos bent jau teoriškai būtų galima sieti su dvikamienių asmenvardžių trumpiniais ir jų priesaginiais vediniais. Jie rekonstruoti iš 10 šaltiniuose užfiksuotų asmenvardžių.

Šių antroponimų kiekis, vieta lietuvių vardyne traktuojama nevienareikšmiškai.

Z. Zinkevičius įsitikinęs, kad dvikamienių asmenvardžių trumpinių bei jų priesaginių vedinių istorinės antroponimijos kontekste funkcionavo labai daug

¹³ Magistrato ir vaito knyga. 1603–1629 m. – VUBRS. F 7. Nr. 13855.

Magistrato knyga. 1604–1610 m. – VUBRS. F 7. Nr. 13856.

Vaito knyga. 1606–1608 m. – VUBRS. F 7. Nr. 13859.

Vaito, suolininkų, magistrato knyga. 1608–1616 m. – VUBRS. F 7. Nr. 13860.

Suolininkų knyga. 1610–1622 m. – VUBRS. F 7. Nr. 13861.

Acta cora honorato judicio scabinali civitatis Cavnensis ... ab anno domini ~ 1662 ad annvm 1673. [Kauno suolininkų knyga]. – VUBRS. F 7. Nr. 13865.

Magistrato ir suolininkų knyga. 1683–1773 m. – VUBRS. F 7. Nr. 13868.

Aktų įrašų knyga. 1738–1749 m. – VUBRS. F 7. Nr. 13868, 2.

Aktų įrašų knyga. 1743–1748 m. – VUBRS. F 7. Nr. 13868, 3.

Aktų įrašų knyga. 1749–1753 m. – VUBRS. F 7. Nr. 13868, 4.

(plg. Zinkevičius 1988: 100). V. Maciejauskienė mano, kad didesnio svorio XVI–XVII a. antroponimijoje šie asmenvardžiai iš tiesų neturėjo (plg. Maciejauskienė 1991: 245–248; 1997a: 130).

Kalbamųjų antroponimų kilmė ir daryba tyrinėtojams nekelia jokių abejonių.

A. Salys teigia, kad šie asmenvardžiai yra sutrumpėję iš lietuvių senųjų dvikamienių antroponimų, „pasilikdami dažniausiai pirmojo vardo sando kamieną, arba jau iš senų senovės yra buvę vienkamieniai“ (Salys 1983: 270).

P. Skardžius nurodo du šio tipo antroponimų sudarymo būdus: 1) vartotas vienas dvikamienio asmenvardžio sandas, pvz.: *Noras* : *Nor-butās*; 2) prie vieno kamieno pridėdama ir dalis antrojo, pvz.: *Knystas* : *Knys-tautās* ir pan. (Skardžius 1943: 440–441).

Z. Zinkevičius konstatuoja, kad iš senųjų dvikamienių asmenvardžių trumpinių buvo sudaromi įvairūs priesaginiai vediniai, pvz.: *Ginelis* šalia *Ginas* (: *Gin-tautās*), *Darulis* šalia *Daras* (: *Dargaila*) ir kt. (plg. Zinkevičius 1977: 230, 237).

Toliau pateikiami antroponimai priskirtini lietuvių senųjų dvikamienių asmenvardžių trumpiniams bei pastarųjų priesaginiams vediniams.

**Girdžius*: *Girdžiunos* (V₃ 24, 90), *Gjrdžjuna* (kilm.; V₂ 238). Galėtų būti dvikamienio antroponimo su sandu *gird-* trumpinys. Dėl jo plg. db. v. *Gjrd-mantas*, *Gjrd-vainas*, *Gjrd-vydas*; *Al-girdas*, *Bj-girdas*, *Daū-girdas* (LVKŽ 181–182; 69, 98, 118) ir kt. Dar plg. db. pvd. *Gjrdžius* (LPŽ I 674).

**Maniukas*: *Maniukaiczijš* (V₂ 16). Priesagos *-ukas* vedinys iš senojo dvikamienio asmenvardžio, turinčio kamieną *man-*, trumpinio **Manys* ar pan. Dėl jo plg. db. v. *Mañ-dravas*, *Mañ-gailas*, *Mañ-gaudas*; *Al-mantas*, *Ei-mantas* (LVKŽ 257–258; 71, 140) ir pan. Dar plg. db. pvd. *Maniukas* (LPŽ II 154).

**Norka*, **Norkys*, **Norkus*: *Narkowiczā* (kilm.; V₁ 243; V₃ 123). Galėtų būti senojo dvikamienio avd. **Norkantas* ar pan. trumpinys. Dėl *nor-* plg. db. v. *Nór-budas*, *Nór-gailas*, *Nór-gėlas*; *Beī-noras*, *Daū-noras*, *Eī-noras* (LVKŽ 289–290; 94, 122, 141) ir kt. Dėl *kant-* plg. db. v. *Kañt-minas*, *Kañt-rimas*, *Kañt-vainas*; *Bū-kantas*, *Daū-kantas*, *Gėd-mantas* (LVKŽ 219–220; 103, 121) ir kt. Dar plg. db. pvd. *Norkā*, *Norkjš*, *Nořkus*, *Nóřkus*, *Nōřkus* (LPŽ II 333–334).

**Norušas*, **Norušis*, **Norušys*: *Narušāiczijš* (V₁ 301), *Narušowiczj* (V₂ 209). Priesagos *-uš-* vedinys iš senojo dvikamienio asmenvardžio, turinčio sandą *nor-*, trumpinio **Norius* ar pan. (LVKŽ 289). Dėl jo plg. **Norka* (žr.). Dar plg. db. pvd. *Nārušas*, *Narūšis*, *Nōrušas*, *Norūšis*, *Norušys* (LPŽ II 301, 335).

**Rimka*, **Rimkus*: *Rimkowiczj* (V₁ 222). Galėtų būti dvikamienio avd. *Rimkantas* ar pan. trumpinys. Dėl *rim-* plg. db. v. *Rim-butās*, *Rim-daugas*, *Rim-gailas*; *Aū-rimas*, *Būt-rimas*, *Eī-rimas* (LVKŽ 313–314; 87, 106, 141). Dar plg. db. pvd. *Rimka*, *Rimkus*, *Rimkus*, *Rymkus* (LPŽ II 609–610).

**Rimušis*: *Rjmuššewiczj* (V₂ 135). Priesagos *-uš-* vedinys iš senojo dvikamienio asmenvardžio, turinčio sandą *rim-*, trumpinio *Rimas* ar pan. Dėl *rim-* plg. **Rimka* (žr.).

Pravardiniai asmenvardžiai (pravardės)

Tarp tiriamų lietuviškos kilmės Kauno miestiečių antroponimų daugiausia yra pravardinį asmenvardžių. Jie sietini su konkrečiais lietuvių kalbos daiktavardžiais, būdvardžiais bei veiksmažodžiais. Toliau pateikiami 63 (74%) kalbamosios grupės antroponimai, atstatyti iš 180 šaltiniuose užfiksuotų asmenvardžių.

**Balčius*: *Balcziuf* (V₁ 301), *Balczia* (kilm.; V₂ 1). Plg. db. pvd. *Balčius* (LPŽ I 170).

**Balsys*: *Bolſia* (kilm.; V₁ 295), *Bolfia* (kilm.; V₃ 215), *Balſfiewiczja* (kilm.; V₂ 53). Plg. db. pvd. *Balsis*, *Balsys* (LPŽ I 176).

**Belzga*: *Belzga* (V₃ 138, 159). Galbūt sietina su liet. *bélginti* „niekus taukšti“ (LKŽ I 742).

**Braidys*: *Brojdfiu* (naud.; V₂ 184); *Brojdzifj* (V₂ 213). Iš liet. *braidyti* „bristi; mindyti brendant“ (LKŽ I 184) ar pan.

**Bridžius*: *Bridziu* (naud.; V₃ 220). Plg. db. pvd. *Bridžius* (LPŽ I 308).

**Burba*: *Burba* (V₂ 53), *Burbaiczia* (kilm.; V₂ 150). Plg. db. pvd. *Burba* (LPŽ I 353).

**Burbažentis*: *Burbozięczis* (V₁ 107), *Burbozetiſj* (V₂ 126, 190, 236, 248), *Burbozentis* (V₃ 32, 157, 181, 187). Sudurtinis antroponimas: **Burb-a-žentis*. Pirmašis sandas iš avd. **Burba* ar pan., plg. db. pvd. *Burba* (LPŽ I 353), antrasis – iš liet. *žentas* „dukters vyras; užkury“ (DLKŽ 954)¹⁴.

**Burna*: *Burny* (kilm.; V₁ 190). Dėl *burn-* plg. db. pvd. *Burnaitis*, *Burnalis*, *Burneikà*, *Burnéika*, *Burneikis*, *Burnekaitis*, *Burnelaitis*, *Burnėlis*, *Burnialis*, *Burnỹs* ir kt. (LPŽ I 358–359).

**Dvylys*: *Dwilis* (V₁ 112, 186; V₂ 450), *Dwiliſj* (V₂ 58). Plg. db. pvd. *Dvilỹs*, *Dvỹlis*, *Dvylỹs* (LPŽ I 549).

**Gniaužius*: *Gniawziufj* (V₂ 159), *Gniewzunowi* (naud.; V₃ 113, 184). Plg. avd. **Gniaužis* (Zinkevičius 1977: 144).

**Juodis*, **Juodys*: *Jedy* (kilm.; V₁ 229), *Jodiſj* (V₁ 146; V₂ 201). Plg. db. pvd. *Juodis*, *Juodỹs* (LPŽ I 858).

**Kabaldis*: *Kobaldiſj* (V₂ 21). Iš liet. *kabálda* „kas eina iš lėto šlubuodamas, kabalduodamas; šlubis, netikėlis“ (LKŽ V 4–5).

**Kairis*, **Kairys*: *Kayris* (V₁ 112, 163), *Kairis* (V₁ 265), *Kaÿrjſj* (V₁ 315), *Kayriſj* (V₂ 132). Plg. db. pvd. *Kairis*, *Kairỹs* (LPŽ I 888).

**Kapkasys*: *kapkasionis* (V₃ 185). Iš liet. *kapakasis*, *-ė* „kas kapuose duobė kasa; duobkasys“ (LKŽ V 222).

**Karvelis*: *Karwielis* (V₃ 216). Plg. db. pvd. *Karvėlis* (LPŽ I 936).

**Keida*: *Kieidy* (kilm.; V₃ 67, 90). Plg. avd. **Keida* (Zinkevičius 1977: 153).

¹⁴ Dėl sudurtinių asmenvardžių su sandu *žent-* dar žr. Maciejauskienė 1973: 177–181; 1991: 30.

**Keliuotis*: *Kielioczia* (kilm.; V₂ 127). Plg. db. pvd. *Keliōtis*, *Keliuōtis* (LPŽ I 968–969).

**Kimeklis*: *Kimekliŝ* (V₁ 144), *Kimeklis* (V₁ 229), *Kj̄mekl̄ja* (kilm.; V₂ 12). Plg. db. pvd. *Kimēklis* (LPŽ I 995).

**Kirmēlis*: *Kiermielia* (kilm.; V₁ 154; V₃ 195), *Kiermielis* (V₃ 224). Plg. db. pvd. *Kīrmela*, *Kirmelaitis*, *Kirmēlē*, *Kirmelēvičius*, *Kīrminas* (LPŽ I 1001). Dar plg. *Kirmēliai* k. Juostiniņkai An (LATSŽ II 135).

**Kiškelžentis*: *Kisžkielžentis* (V₃ 52), *Kīskielžentis* (V₃ 231). Sudurtinis asmenvardis: **Kiškel-žentis*. Pirmasis sandas iš avd. **Kiškelis* ar pan., plg. db. pvd. *Kiškēlis* (LPŽ I 1006), antrasis – iš liet. *žentas* „dukters vyras; užkury“ (DLKŽ 954).

**Kojelė*: *Kaiela* (V₁ 72), *Kajela* (V₂ 73, 205, 248). Plg. db. pvd. *Kojelė* (LPŽ I 1039).

**Kriugždikas*, **Krugždikas*: *Kruxdzika* (kilm.; V₁ 293). Dėl *kriugžd-*, *krugžd-* plg. db. pvd. *Kriugždà*, *Krugždà*, *Krugždas* (LPŽ I 1083, 1089).

**Kuprelis*: *Kuprelis* (V₁ 110). Plg. db. pvd. *Kuprēlis* (LPŽ I 1128).

**Lankelis*: *Lankielis* (V₃ 175), *Lankj̄el* (V₃ 222). Plg. db. pvd. *Lankēlis*, *Lankialis* (LPŽ II 21).

**Lauzelis*: *Lawzelis* (V₁ 132). Dėl *lauž-* plg. **Laužius* (žr.).

**Laužius*: *Lawzus* (V₁ 78). Plg. db. pvd. *Laužius* (LPŽ II 37).

**Meilius*, **Meilus*: *meylowicz* (V₁ 4, 129, 135, 143, 154; V₂ 3), *Mejłowiczja* (kilm.; V₁ 4), *Mieilowiczja* (kilm.; V₁ 154), *Meiliowiczju* (naud.; V₁ 143), *Mejlu* (naud.; V₂ 4), *Mieilowiczju* (naud.; V₂ 217). Plg. db. pvd. *Meilius*, *Meilus* (LPŽ II 199–200).

**Oželis*: *Oželiŝ* (V₁ 275), *Aželis* (V₂ 5), *Oželis* (V₃ 60). Plg. db. pvd. *Ožēlis* (LPŽ II 356). Dar plg. **Ožys* (žr.).

**Ožys*: *Ažyŝ* (V₂ 151), *Ožis* (V₃ 110). Plg. db. pvd. *Ožys* (LPŽ II 357).

**Pajuodėlis*: *Pojoodelis* (V₂ 85, 149), *Poiodeliŝ* (V₂ 136, 217, 218). Iš liet. *pajuodėlis* „tamsiaveidis, tamsiaplaukis; pajuodęs, juodokas, nevala, suskretėlis“ (LKŽ IX 133). Dar plg. db. pvd. *Pajuodis* (LPŽ II 369).

**Paršelis*: *porffela* (kilm.; V₁ 58), *Parzelis* (V₁ 137, 147), *porfeliŝ* (V₁ 308), *Porfelia* (kilm.; V₂ 26, 50, 63, 81, 198), *Porfelis* (V₂ 84; V₃ 109). Plg. db. pvd. *Paršēlis* (LPŽ II 397).

**Pavirpas*: *powirpanis* (V₁ 102), *powirpowiczja* (kilm.; V₁ 189, 262, 289, 302; V₂ 6, 9), *Powirpos* (V₂ 50). Galėtų būti iš liet. *pavirpis*, -ė „ilaidininkas, butelninkas“, *pāvirpas* „vargšas, nuskurdėlis“, *pavirpa* „erzintojas“ (LKŽ IX 698) ar pan.

**Pempė*: *Pempe* (V₂ 206). Plg. db. pvd. *Pémpė* (LPŽ II 427).

**Pilvelis*: *pj̄lweļja* (kilm.; V₁ 65, 187), *pilwelia* (kilm.; V₂ 149). Plg. db. pvd. *Pilvēlis* (LPŽ II 458).

**Plikažentis*: *Plikožentis* (V₃ 59, 139, 252), *plikožentis* (V₃ 201). Sudurtinis asmenvardis: **Plik-a-žentis*. Pirmasis sandas iš avd. **Plikis* ar pan., plg. db. pvd. *Plikis*, *Plikys* (LPŽ II 476), antrasis – iš liet. *žentas* „dukters vyras, užkury“ (DLKŽ 954).

- **Plikis*, **Plikys*: *plikis* (V₂ 156, 167, 216). Plg. db. pvd. *Plikis*, *Plikys* (LPŽ II 476).
- **Pumputis*: *Pumpucziš* (V₂ 197; V₃ 86, 104). Plg. db. pvd. *Pumputis*, *Puņputis*, *Pumpūtis*, *Pumputys* (LPŽ II 532).
- **Rāčius*: *Raczuš* (V₂ 33, 44, 168). Plg. db. pvd. *Rāčius* (LPŽ II 550).
- **Rudis*, *Rudys*: *Rudiewicz* (V₃ 19). Plg. db. pvd. *Rūdis*, *Rudys* (LPŽ II 630).
- **Saldzius*: *saldziuš* (V₂ 102). Plg. db. pvd. *Saldzius* (LPŽ II 664).
- **Sausagrobis*: *sausagrabja* (kilm.; V₁ 165; V₂ 54). Iš liet. *sausagrōbis* „kas išdžiūvēs, liesas“ (LKŽ XII 204).
- **Sausakojis*: *sausokaiu* (naud.; V₁ 147), *sausokais* (V₂ 224), *šausokaiš* (V₂ 24). Iš liet. *sausakōjis* „kas sausomis, plonomis kojomis“ (LKŽ XII 205).
- **Savaduonis*: *Sowodonja* (kilm.; V₃ 122), *Sowodonya* (kilm.; V₃ 324). Plg. avd. **Savaduonis* (Zinkevičius 1977: 193).
- **Sedeika*, **Sēdeika*: *fedeikowicz* (V₁ 183, 275; V₂ 191), *fedeikuna* (kilm.; V₂ 85), *fedeika* (V₂ 153), *fedejko* (V₂ 215). Plg. db. pvd. *Sedėika*, *Sedeikà* (LPŽ II 690). Dar plg. avd. **Sedeika* (**Sēdeika*?) (Zinkevičius 1977: 193).
- **Skalandis*: *Skolondž* (V₃ 77). Plg. db. pvd. *Skalañdis* (LPŽ II 728).
- **Skarulis*: *Skorulis* (V₁ 125, 292; V₃ 106). Plg. db. pvd. *Skariūlis* (LPŽ II 732).
- **Smilgius*: *smilgus* (V₁ 225). Plg. db. pvd. *Smilgius* (LPŽ II 771).
- **Spalis*: *špal* (V₃ 18), *špaliewicz* (V₃ 146), *Spaljewicz* (V₃ 225), *špalifa* (kilm.; V₃ 225). Plg. db. pvd. *Spālis*, *Spalys* (LPŽ II 780).
- **Sprindis*, **Sprindys*: *spryndzia* (kilm.; V₂ 85). Plg. db. pvd. *Sprindis*, *Sprindys* (LPŽ II 786).
- **Stangelis*: *Stangielia* (kilm.; V₃ 120). Dėl *stang-* plg. db. pvd. *Stangaitis*, *Stangys* (LPŽ II 800).
- **Stirta*: *Styrta* (V₁ 275; V₂ 58, 148). Sietina su liet. *stirta* „didelė sukrautų šiaudų, javų ar šieno krūva; ko nors didelė krūva“ (LKŽ XIII 826). Dar plg. liet. *stirti* „kietėti, darytis nelanksčiam; darytis nejudriam, stingti, tirpti (ppr. nuo šalčio ar kraujo apytakos sutrikimų; lipti nešvarumais, skresti)“ (LKŽ XIII 826–827).
- **Stulgis*, **Stulgys*: *stulgif* (V₂ 174). Plg. db. pvd. *Stūlgis*, *Stulgys* (LPŽ II 845–846).
- **Šermukšnis*: *fermuxnianis* (V₁ 168, 229), *fermuxnia* (kilm.; V₁ 256), *fermuxniu* (naud.; V₁ 261; V₂ 97, 146), *fermuxniewiczza* (kilm.; V₁ 305), *fermuxniewiczzu* (naud.; V₂ 134), *fermuxnianiš* (V₂ 177, 235), *fermuxniš* (V₂ 224), *fermuxniewicz* (kilm.; V₁ 261). Plg. db. pvd. *Šermukšnis* (LPŽ II 914).
- **Trumpas*: *Trumpa* (kilm.; V₁ 161), *Trumpoš* (V₂ 60). Dėl *trump-* plg. db. pvd. *Trūmpa*, *Trumpaitis*, *Trumpauskas*, *Trumpavičius*, *Truņpius* ir kt. (LPŽ II 1073–1074).
- **Uodega*: *Odega* (V₂ 57, 173, 208). Plg. avd. **Uodega* (Zinkevičius 1977: 211).
- **Varnažentis*: *Wornozięczowicz* (V₁ 231). Sudurtinis antroponimas: **Varna-žentis*. Pirmasis sandas iš avd. **Varna* ar pan., plg. db. pvd. *Varna*, *Varnas* (LPŽ II 1165), antrasis – iš liet. *žentas* „dukters vyras; užkuryš“ (DLKŽ 954).

**Vergelis*: *Wergielia* (kilm.; V₂ 200), *WergeliŃ* (V₂ 203), *WergieliŃ* (V₂ 210). Plg. avd. **Vergelis* (Zinkevičius 1977: 216).

**Vinkšnikas*, **Vinkšnikis*: *Winxnikos* (V₂ 174), *WinxnikiŃ* (V₂ 174). Dėl *vinkšn-* plg. db. pvd. *Vinkšna*, *Vinkšnaitis*, *Vinkšnas*, *Vinkšnėlis*, *Vinkšnėlys* (LPŽ II 1225).

**Voverėlė*: *Wawerela* (V₁ 82). Dėl *vover-* plg. db. pvd. *Voveraitis*, *Voveras*, *Voverė*, *Voverė*, *Voveris*, *Voveris* ir kt. (LPŽ II 1256).

**Žagaras*: *Žagarewicz* (V₃ 213). Plg. db. pvd. *Žāgaras* (LPŽ II 1307).

**Žalis*, **Žalys*: *Żalis* (V₂ 167). Plg. db. pvd. *Žālis*, *Žālys* (LPŽ II 1311).

**Žeimis*, **Žeimys*: *Żeimianis* (V₁ 173). Plg. db. pvd. *Žēimis*, *Žēimys* (LPŽ II 1320).

**Žvirblis*, **Žvirblys*: *Zwierbla* (kilm.; V₁ 116). Plg. db. pvd. *Žvirblis*, *Žvirblys* (LPŽ II 1354).

Kaip jau buvo minėta, tarp lietuviškos kilmės asmenvardžių vyrauja ką tik pateikti pravardiniai antroponimai. Tai gali būti susiję ir su tiriamų šaltinių specifika. Vaito teisme dažniausiai buvo nagrinėjamos žemesnių miestiečių sluoksnių smulkios bylos (plg. Kiaupa 1988: 27). Įrašų analizė rodo, kad būtent pravardės buvo būdingos šių sluoksnių atstovams, pavyzdžiui, smulkiems amatininkams ar pan.: *Ythczywy Gregier Sedeikowicz Miefczanin Kowien(ski)* (V₁ 183); *Kieziu Ńewczu Kowien(skiemu)* (naud.; V₂ 62); *jana Kieidy Kozemiaki¹⁵ człowieka Kowien(skiego)* (kilm.; V₃ 90) ir t.t.

Iš 219 miestiečių įvardijimų antrųjų narių rekonstravus 84 XVI a. lietuviškos kilmės asmenvardžius ir palyginus juos su dabartiniais vardais bei pavardėmis buvo pastebėta, kad 64 (76%) jų funkcionuoja ir šiandien. Dalis, t.y. 7 (8% visų rekonstruotų), pravardinių antroponimų turi tos pačios kilmės, tik skirtingos darybos dabartinių pavardžių atitikmenis. Tai **Keida* (V₃ 67, 90) – db. pvd. *Keidaitis*, **Kirmėlis* (V₁ 154; V₃ 195, 224) – db. pvd. *Kirmėlė*, **Lauželis* (V₁ 132) – db. pvd. *Laužys*, **Stangelis* (V₃ 120) – db. pvd. *Stangys*, **Trumpas* (V₁ 161; V₂ 60) – db. pvd. *Trūmpa*, **Vergelis* (V₂ 200, 203, 210) – db. pvd. *Vergūtis*, **Vinkšnikas*, **Vinkšnikis* (V₂ 174) – db. pvd. *Vinkšnà*.

Kiti 13 (16%) atstatyti miestiečių antroponimai neatėjo iki mūsų dienų, neturi atitikmenų dabartiniame vardyne. Tai **Belzga* (V₃ 138, 159), **Braidys* (V₂

¹⁵ Kaip matyti, XVI a. antrosios pusės Kauno vaito knygoje miestiečių garbės vardas, amatas ir verslas nurodomas lenkų arba lotynų kalba. Tačiau pastebėta atveju, kai amato ar užsiėmimo pavadinimas pateikiamas lietuviška leksema, pavyzdžiui: *Mikołaiia Burbaiczia Ńkultodailidy* (kilm.; V₂ 150) – iš liet. *skultas* „senovinis irklinis upių laivas“ (LKŽ II 1128) ir *dailidė*, *dailýda*, *dailýdė*, *dailýdė* „baldų dirbėjas, stalius; namų statytojas“ (LKŽ II 223). Dar plg. *Ń Ythczywym panem Janem poczwilowiczem ŃkilieŃiuwem Miefczaninem Kowien(skim)* (įnag.; V₂ 244) ir kt. Tai pastebėta ir Jonišio 1599-1621 krikšto knygoje (Lietuvos valstybės istorijos archyvas. F. 1196. Ap. 1. B. 76), kur užrašyti tokie Jonišio miestiečiai: *Caspari MeŃsinika*, *omnes de oppidulo JaniŃki* 1599 (Jnš 1); *Grigas Warpinkins ... ciues JaniŃki* 1601 (Jnš 18). Panašių užrašymų, matyt, galima rasti ir kituose Lietuvos miestų istorijos dokumentuose. Į šį faktą, tirdamas XVII a. pradžios Vilniaus miestiečių asmenvardžius, yra atkreipęs dėmesį Z. Zinkevičius (Zinkevičius 1977: 60).

184, 213), **Burbažentis* (V₁ 107; V₂ 126, 190, 236; V₃ 32, 157, 181, 187), **Gniaužius* (V₂ 159; V₃ 113, 184), **Kabaldis* (V₂ 21), **Kapkasys* (V₃ 185), **Kiškelžentis* (V₃ 52, 231), **Pavirpas* (V₁ 102, 189, 262, 289, 302; V₂ 6, 9), **Plikažentis* (V₃ 59, 139, 201, 252), **Sausakojis* (V₁ 147; V₂ 54), **Savaduonis* (V₃ 122, 324), **Stirta* (V₁ 275; V₂ 58, 126, 148), **Uodega* (V₂ 57, 173, 203).

IŠVADOS

1. Ištirus XVI a. (1561–1565 m., 1564–1569 m., 1587–1591 m.) Kauno vaito knygos užfiksuotų 900 dvinarių Kauno miestiečių įvardijimų, konstatuota, kad 219 (24%) jų antrųjų asmenvardžių (besiformuojančių pavardžių) galėtų būti lietuviškos kilmės.

2. Kalbamuosiuose šaltiniuose pastebėta kai kurių asmenvardžių slavinimo faktų: garsų substitucijos, slaviškų priesagų vartojimo lietuviškos kilmės antroponimuose, galūnių nerašymo ir pan. atvejų.

3. Lietuviškos kilmės Kauno miestiečių antroponimai (antrieji dvinario įvardijimo nariai) buvo nepatroniminės kilmės asmenvardžiai ir patronimai. Pastarieji sudaryti su lietuviškomis priesagomis *-aitis*, *-onis*, *-ūnas* ir slaviškomis *-evič*, *-ovič*. Dalis asmenvardžių turėjo deminutyvines priesagas *-elis* (*-elė*), *-ėlis* (*-ėlė*), *-ikas*, *-ikis*, *-ulis*, *-utis*.

4. Iš tirtų lietuviškos kilmės asmenvardžių rekonstruoti 84 nekeliantys abejonių antroponimai. Tarp jų senųjų dvikamienių – 15 (19%), dvikamienių asmenvardžių trumpinių bei jų priesaginių vedinių – 6 (7%), pravardinių – 63 (74%).

5. Palyginus rekonstruotus asmenvardžius su dabartiniais vardais ir pavardėmis, matyti, kad 64 (76%) jų funkcionuoja ir šiandien. Dalis, t.y. 7 (8% visų rekonstruotų), antroponimų turi tos pačios kilmės, tik skirtingos darybos dabartinių pavardžių atitikmenis. Kiti 13 (16%), neatėję iki mūsų dienų, neturi atitikmenų dabartiniame vardyne.

Gauta 1999 03 20

LITERATŪRA

- Antonovič A. 1961: Антонович А. К. Язык судебной актовой книги Ковенского земского суда 1566–1567 г.г. Дис. [...] канд. филол. наук, Вильнюс.
- Būga K. 1958: Apie lietuvių asmens vardus. – *Rinktiniai raštai* 1, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 201–269.
- DLKŽ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
- Kiupa Z. 1973: Kauno miesto senojo archyvo likimas. – *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*. Ser A 2(43), 125–140.
- Kiupa Z. 1974: Vilniaus ir Kauno vaito teisminės galios raida XV–XVIII amžiais. – *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*. Ser A 4 (49), 83–90.
- Kiupa Z. 1988: Kauno miesto vaitas ir jo aktų knygos XVI–XVII a. pirmojoje pusėje. – *Lietuvos miestų istorijos šaltiniai*, Vilnius: Mokslas, 25–46.

- Kiaupa Z. 1989: Miestietis, miesto pilietis ir miestėnas. – *Mokslas ir gyvenimas* 6, 31.
- LATSŽ – Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas 2, Vilnius: Mintis.
- LKŽ – Lietuvos kalbos žodynas 1–2, Vilnius: Mintis, 1968–1969; 5, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1959; 9, Vilnius: Mintis, 1973; 12–13, Vilnius: Mokslas, 1981–1989.
- LPŽ – Lietuvos pavardžių žodynas 1–2, Vilnius: Mokslas, 1985–1989.
- LVKŽ – Kuzavinis K., Savukynas B. *Lietuvių vardu kilmės žodynas*, Vilnius: Mokslas, 1994.
- Maciejauskienė V. 1973: Naujosios dvikamienės lietuvių pavardės su asmenvardiniu sandu. – *Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. A ser* 1(42), 177–181.
- Maciejauskienė V. 1991: *Lietuvių pavardžių susidarymas*, Vilnius: Mokslas.
- Maciejauskienė V. 1993: Kriaunų parapijos XVII–XVIII a. asmenvardžiai. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 32, 34–99.
- Maciejauskienė V. 1994: *Lietuvių pavardės: raida ir kilmė (habilitacinis darbas)*, Vilnius.
- Maciejauskienė V. 1997a: Vienkamieniai lietuviškos kilmės vardai XVI amžiuje. – *Darbai ir dienos* 4(13), 111–133.
- Maciejauskienė V. 1997b: Dėl lietuvių pavardžių (asmenvardžių) klasifikavimo. – *Baltistica* 32(1), 101–109.
- Prinke Rafał. T. 1992: *Poradnik genealoga amatora*, Warszawa: Polonia.
- Salys A. 1983: Mūsų lietuviškieji vardai. – *Raštai* 2, Roma: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 267–284.
- Skardžius P. 1943: *Lietuvių kalbos žodžių daryba*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Zinkevičius Z. 1973: Kaip vadinosi vilniečiai. – *Mokslas ir gyvenimas* 4, 17–19.
- Zinkevičius Z. 1974a: Зинкявичюс З. К вопросу о литовско-польских языковых контактах по данным антропонимии города Вильнюса начала XVII века. – *Балто-славянские исследования*, Москва: Наука, 136–143.
- Zinkevičius Z. 1974b: Vilniaus gyventojų vardai XVII a. pradžioje. – *Žodžiai ir žmonės*, Vilnius: Mintis, 78–85.
- Zinkevičius Z. 1977: *Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje*, Vilnius: Mokslas.
- Zinkevičius Z. 1980: Зинкявичюс З. К истории литовских личных имен восточно-славянского происхождения. – *Балто-славянские этноязыковые контакты*, Москва: Наука, 151–156.
- Zinkevičius Z. 1988: [Rec.] Lietuvos pavardžių žodynas 1: A–K. – *Baltistica* 24(1), 94–105.

SUTRUMPINIMAI

- avd. – asmenvardis
 db. – dabartinis, -ė
 pvd. – pavardė

PERSONENNAMEN LITAUISCHER HERKUNFT DER KAUNASER STÄDTER AUS DER 2. HÄLFTE DES 16. JAHRHUNDERTS

Zusammenfassung

Die Untersuchung der in den Büchern des Kaunaser „Vaitas“ (Verwalters) aus dem 16. Jh. (1561–1565, 1564–1569, 1587–1591) vorliegenden 900 zweigliedrigen Personenbezeichnungen der Kaunaser Städter führt zum Schluß, daß 219 (24%) der zweiten Personennamen (die sich herausbildenden Familiennamen) litauischer Herkunft sein könnten.

In den erwähnten Quellen sind gewisse Anzeichen der Slawisierung mancher Personennamen zu beobachten: Substitutionen von Lauten, Gebrauch von slawischen Suffixen in Anthroponymen litauischer Herkunft, das Nichtaufzeichnen von Endungen u. ä.

Die Anthroponyme litauischer Herkunft der Kaunaser Städter (die zweiten Komponenten der zweigliedrigen Bezeichnung) waren Personennamen nichtpatronymischer Herkunft und Patronymika. Die letzteren wurden mit den patronymischen litauischen Suffixen *-aitis*, *-onis*, *-ūnas* und den slawischen *-evič*, *-ovič* gebildet. Ein Teil der Personennamen wies die diminutiven Suffixe *-elis* (*-elė*), *-ėlis* (*-ėlė*), *-ikas*, *-ikis*, *-ulis*, *-utis* auf.

Aus den untersuchten Personennamen litauischer Herkunft gelang es, 84 Anthroponyme zu rekonstruieren, die keinem Zweifel unterliegen. Unter ihnen liegen vor: 15 (19%) uralte zweistämmige litauische Personennamen, 6 (7%) Abkürzungen zweistämmiger Anthroponyme sowie Ableitungen von diesen mit Suffixen, 63 (74%) – Spitznamen.

Der Vergleich der rekonstruierten Personennamen mit den litauischen gegenwärtigen Vornamen und Familiennamen zeigt, daß 64 (76%) noch heute gebräuchlich sind. Ein Teil – 7 (8%) aller rekonstruierten Anthroponyme – hat unter den gegenwärtigen Familiennamen Entsprechungen der gleichen Herkunft, die sich aber ihrer Wortbildung nach unterscheiden. Die übrigen 13 (16%) sind bis auf den heutigen Tag nicht erhalten geblieben, haben keine Entsprechungen unter den Anthroponymen der Gegenwartssprache.